

Årsrapportene 2012:

Utvalgte funn

I denne artikkelen presenteres utvalgte funn fra Årsrapportundersøkelsen 2012¹. Den generelle trenden er at årsrapportene hvert år tar steg i riktig retning, men det er **fremdeles rom for forbedring, spesielt for temaet finansiell risiko.**

Artikkelen er forfattet av:

Master i økonomi og administrasjon
Olav Hoslemo
Trainee PwC

Master i økonomi og administrasjon
Anders Frostrud
Trainee PwC

Master i økonomi og administrasjon
Ingrid Jepsen Vinje
Trainee PwC

Statsautorisert revisor
Bjørn Einar Strandberg
Partner PwC

En interessant observasjon fra årets undersøkelse er at i fordelingen av vederlaget ved virksomhetssammenslutning er andelen henført til netto materielle eiendeler nær null for 2012.

Virksomhetssammenslutninger

I 2012 gjennomførte 18 % av de børsnoterte foretakene en virksomhetssammenslutning. Dette er en nedgang på fire prosentpoeng sammenlignet med fjoråret, men andelen er høyere enn i 2010 (15 %). Gjennomsnittlig størrelse på transaksjo-

nene er MNOK 234, med en median på MNOK 70. Både gjennomsnittlig størrelse og median har falt betydelig fra 2011.

Vi observerer at andelen av oppkjøp under MNOK 10 har økt hvert år, se figur 1. Samtidig har andelen med de aller største oppkjøpene, de over MNOK 500, blitt redusert hvert år. Oppkjøp i størrelsen fra MNOK 11 til MNOK 100 utgjør den største andelen i årets undersøkelse.

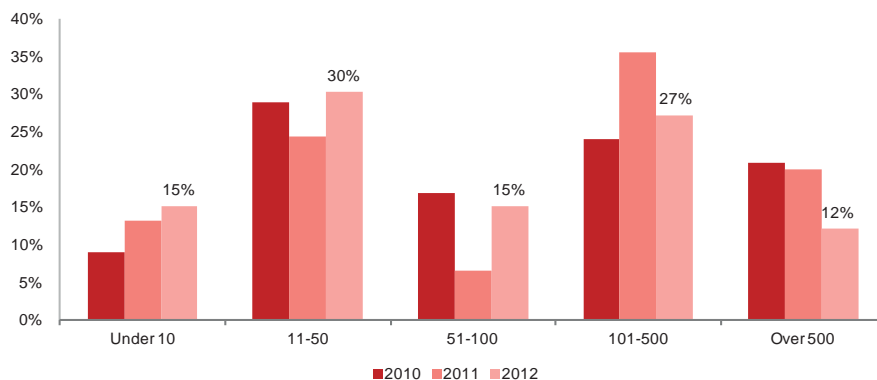
I forbindelse med virksomhetssammenslutninger skal det gis omfattende informasjon der det viktigste kravet i IFRS 3 er at det skal presenteres en oppkjøpsanalyse. I årets undersøkelse oppfylder 82 % av selskapene med virksomhetssammenslutninger kravet. Dette er en nedgang fra 96 % i 2011, men andelen er på nivå med 2010-undersøkelsen. Det skal også opplyses hvorvidt oppkjøpsanalysen er endelig eller foreløpig. I årets undersøkelse har over 70 % av selskapene presentert den endelige oppkjøpsanalysen, mens hver fjerde har presentert den foreløpige.

Vederlaget i transaksjonen har vi fordelt mellom virkelig verdi på immaterielle

eiendeler (brutto), goodwill og netto øvrige eiendeler, se figur 2. En overraskende observasjon er at ingen verdi allokteres til netto materielle eiendeler, mot omtrent 30 % de to foregående årene. Dette kan være et tilfeldig utslag, men den samme trenden eksisterer både når analysen gjøres vektet og uvektet. Tilsvarende undersøkelse er gjort i Sverige med et noe annet resultat. Undersøkelsen utført av Bjørn Gauffin og Sven-Arne Nilson² viser at fordelingen mellom goodwill, immaterielle eiendeler og netto materielle eiendeler har stabilisert seg de siste tre årene (2012: henholdsvis 54 %, 23 % og 23 %). Forklaringer på den observerte forskjellen kan være at oppkjøpskandidatene i Norge i større grad driver med tjenesteyting og har immaterielle verdier, eller at gjeldsgraden for de norske selskapene er høyere. Årets undersøkelse viser at norske selskaper allokterer over 50 % av kjøpesummen til goodwill. Denne andelen tilsvarer funnene gjort i Sverige (54 % allokert til goodwill).

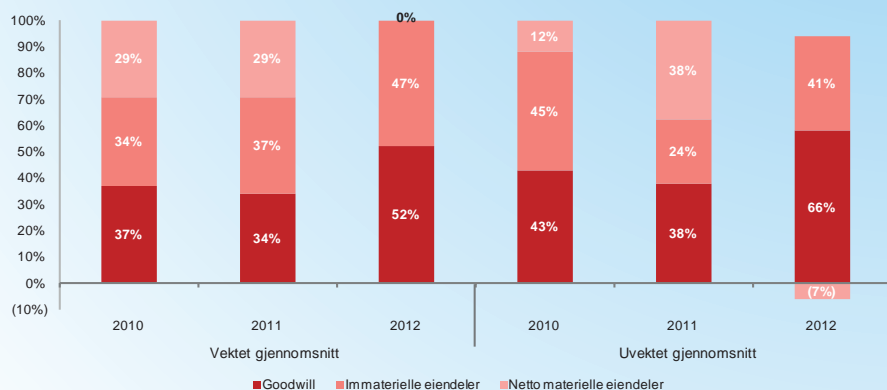
Standarden stiller krav til at selskapet skal oppgi hvilke komponenter som inngår i

² Rørelseforvarv enligt IFRS 3, åttonde året – och inte blir det bättre (2013): www.tidningenbalans.se/fordjupning/rorelseforvarv-enligt-ifrs-3-attonde-aret-och-inte-blir-det-battre/

Figur 1: Fordeling størrelse av oppkjøp (MNOK).

¹ Årsrapportundersøkelsen 2012 tar for seg årsrapportene til 90 aksjeutstedere på Oslo Børs og Oslo Axess. På områdene virksomhetsoverdragelse, aksjebasert avlønning og pensjon, er samtlige aksjeutstedere på børs undersøkt. PwC har vurdert hvorvidt selskapene synes å tilfredsstillte opplysningskravene i IFRS-standardene, uten at vesentlighet er vurdert. Dette er femte året på rad undersøkelsen utføres. Hele publikasjonen er tilgjengelig på www.pwc.no

Figur 2: Allokering av totalt vederlag.

goodwill. I årets undersøkelse nevner 50 % av selskapene at goodwillen skyldes humankapital og/eller strategisk posisjonering. 78 % av selskapene trekker frem inntekts- og kostnadssynergier som en viktig komponent³. Se figur 3 for illustrasjon. Til tross for at selskapene generelt sett er flinke til å fordele goodwill på de ulike komponentene, ser vi et forbedringspotensial i hvordan selskaper beskriver bakgrunnen for fordelingen. Tilsvarende observasjoner er gjort i den svenske undersøkelsen hvor forfatterne kritiserer flere beskrivelser for å være innholdsløse og uten verdi for leseren.

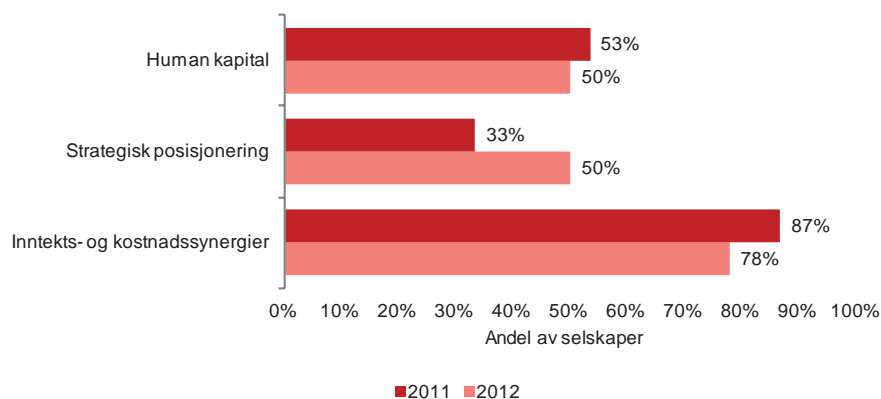
Finansiell risiko

IFRS 7.33 krever at selskapet beskriver hvordan finansiell risiko oppstår, hvordan den håndteres (mål, prosedyrer og prosesser) og hvordan den måles. Vi ser i stor grad at selskapene beskriver hvordan risikoen oppstår. Håndteringen av finansiell risiko belyses generelt bra, men det er rom for forbedring, mens en svært liten andel

av selskapene forklarer hvordan de *måler* risikoen. En grunn til dette er trolig at få av de undersøkte selskapene har en raffinert målemetode for finansiell risiko. Den målemetoden som enkelte nevner er Value At Risk (VAR), og da hovedsakelig innenfor finans- og energibransjen. Etter vårt syn bør selskaper med enklere modeller ikke være blyge i forhold til å opplyse om hvordan de måler sin eksponering.

Årets undersøkelse viser at andelen selskaper som er utsatt for markedsrisiko eller likviditetsrisiko (gjeldsfinansierte foretak), eventuelt begge deler, er over 90 %. Denne andelen har holdt seg stabil de siste årene. Ser vi derimot på andelen selskaper som rapporterer at de er utsatt for kredittrisiko, er denne 94 %. Dette er en økning på fem prosentpoeng siden 2011-rapporten og andelen har underlig nok variert mye fra år til år. Etter IFRS 7.37(a) skal det presenteres en aldersfordeling for finansielle eiendeler som er forfalt. Andelen selskaper som gjør dette er betydelig redusert fra 2011 til 2012 (fra 71 % til 54 %). Det antas at de fleste foretak har enkelte fordelinger som er forfalt og dette er derfor i

³ Summen av komponentene er over 100 % da flere av selskapene nevner flere komponenter for å identifisere goodwill.

Figur 3: Identifikasjon av goodwill-komponenter.

utgangspunktet en opplysning som mangler hos mange.

Markedsrisiko inkluderer valutarisiko, renterisiko og prissisiko og kan beskrives som risikoen for at balanseført beløp av finansielle instrumenter vil svinge grunnet endringer i markedspriser. I henhold til IFRS 7.40–42 skal virksomheten vise sensitivitetsanalyser for de markedsrisikoene de er utsatt for, samt forutsetninger og metoder benyttet ved utarbeidelsen av analysen. Det er færre selskaper enn tidligere som presenterer sensitivitetsanalyse(r) for både pris-, rente- og valutarisiko.

Beskrivelsen av finansiell risiko er det temaet hvor vi ser størst forbedringspotensial. Få selskaper forklarer hvordan de måler den finansielle risikoen. Flere selskaper kan også bli langt mer presise i å beskrive hvordan de håndterer den finansielle risikoen.

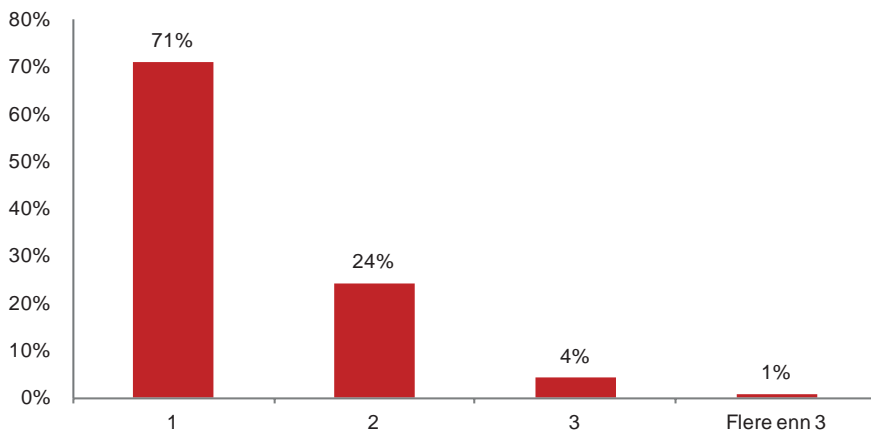
Aksjebasert avlønning

Nytt av året er at undersøkelsen også tok for seg i hvilken grad børsnoterte selskaper benytter seg av aksjebasert avlønning. Vi har sett på samtlige selskaper på Oslo Børs og Oslo Axess. I henhold til IFRS 2.45 (a) skal selskapene presentere generelle vilkår og betingelser, herunder type ordning (opsjoner, aksjesparing mv.). Vi finner i årets undersøkelse at det i flere tilfeller ikke opplyses godt nok om dette. Ofte er selskapene uklare på hvilke typer ordninger de tilbyr, og i tillegg opplyses det sjeldent om hvor mange av de ansatte som er tilknyttet ordningene.

Undersøkelsen viser at hele 62 % av selskapene har én eller flere aksjebaserte incentivordninger for sine ansatte. Av selskapene som har slike, har 30 % to eller flere ordninger.

Samtlige selskaper på OBX har aksjebaserte incentivordninger. På OB Match og OB Standard er andelen betydelig lavere (henholdsvis 65 % og 32 %). På Oslo Axess har derimot 72 % av selskapene slike ordninger, noe som kan forklares med at de mindre selskapene er i vekst, i større grad går med underskudd og har presset likviditet, og derfor ser seg tjent med å benytte aksjer i stedet for kontanter som vederlag.

Det finnes flere ulike typer aksjebaserte avlønningsformer (kjøpsopsjoner, personalopsjoner, aksjesparing etc.). I undersø-

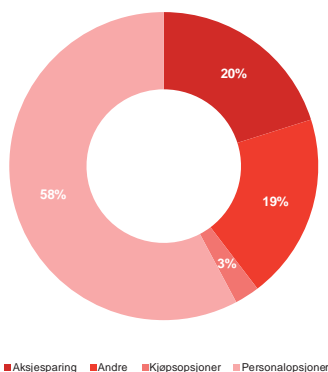
Figur 4: Selskaper med aksjebasert avlønning – antall ordninger.

kelsen finner vi at personalopsjoner⁴ er den klart vanligste formen for aksjebasert avlønning og 58 % av selskapenes ordninger faller inn under denne betegnelsen. Videre har 20 % aksjesparingsordninger.

Undersøkelsen finner videre at aksjebaserte avlønningsprogrammer i 54 % av tilfellene er rettet mot både ansatte og ledelsen i selskapet. I 42 % av tilfellene er det kun ledelsen som får delta i ordningen. Gjennomsnittlig opptjeningsperiode for opsjonsordninger er tre år.

Et annet dagsaktuelt moment vi kikket nærmere på i årets undersøkelse, var bruken av aksjebaserte avlønningsprogrammer i selskaper der staten har en eierandel. Vi observerer at i selskapene med statlig eierskap har 74 % av disse incentivprogrammer. Andelen er betydelig høyere relativt til selskapene uten statlig eierskap, der andelen ligger på 58 %.

⁴ Personalopsjoner er kjøpsopsjoner som den ansatte mottar vederlagsfritt etter en gitt opptjeningsperiode.

Figur 5: Fordeling av type aksjebasert avlønning.

Forklaringen på at den aksjebaserte avlønnen i selskapene med statlig eierskap er så høy, er at staten stort sett har investert i de største selskapene på børsen. Det er naturlig å forvente at det er disse som i størst grad benytter seg av aksjebaserte avlønningsordninger. Dette gjenspeiles av OBX-selskapene der som nevnt 100 % av selskapene har en eller annen form for aksjebasert avlønning, mot henholdsvis 63 % på OB Match, 32 % på OB Standard og 72 % på Oslo Axess. Gjøres sammenligningen pr. børsliste, er derfor konklusjonen at selskaper med statlig eierskap i noe mindre grad enn øvrige benytter aksjebasert avlønning.

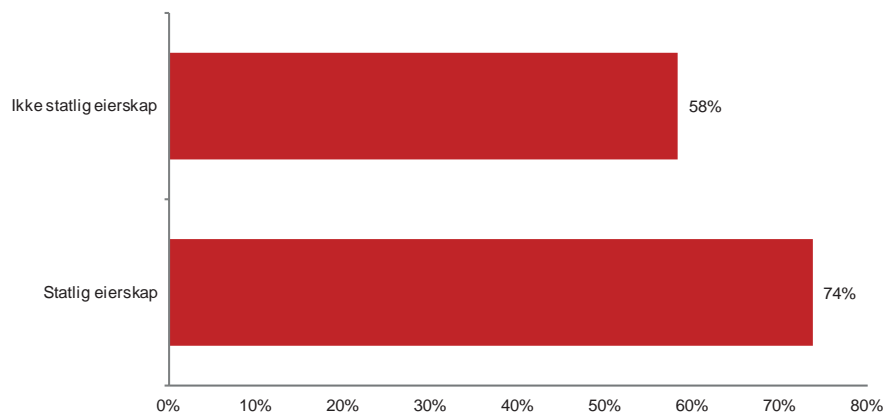
Pensjon

For børsnoterte foretak som rapporterer etter IFRS, skal IAS 19 benyttes ved regnskapsføring av pensjon. Ved inngangen til 2013 trådte IAS 19R i kraft, noe som har medført større endringer for selskaper med ytelsesbaserte pensjonsordninger. Endringen i den reviderte standarden omfatter

blant annet bortfall av korridorløsningen. Aktuaravvik skal føres over utvidet resultat løpende og endringen vil dermed kunne gi betydelige effekter på selskapenes egenkapital. Av de selskapene vi undersøkte, hadde kun ett selskap tidliganvendt den reviderte standarden. Det ble undersøkt om det var opplyst om forventet effekt på egenkapitalen som følge av bortfallet av korridorløsningen. Svært få selskaper gjorde dette, og av de som gjorde dette, skrev de aller fleste at effekten på egenkapitalen var ventet å bli liten.

Den 30. november 2012 oppdaterte Norsk RegnskapsStiftelse sin veiledning vedrørende IAS 19. En mye omdiskutert formulering var at man ikke kunne utelukke at markedet for OMF⁵ nå var å anse som tilstrekkelig dypt for bruk som diskonteringsrente. Dette ble av markedet oppfattet som at selskaper som tilbyr ytelsesbaserte ordninger, kunne velge å benytte OMF-renten fremfor renten på ti-årige statsobligasjoner ved diskontering av pensjonsforpliktelsen i sine regnskaper. Norsk RegnskapsStiftelse beregnet ved årsskiftet OMF-renten til 3,9 % mens renten på statsobligasjoner lå på 2,3 %. Overgangen til bruk av OMF vil derfor ha betydelig effekt på pensjonsforpliktelsens størrelse. Andelen selskaper som benytter OMF (gitt at de har ytelsesbasert ordning) varierer noe mellom børslistene, men for samtlige børslistene er det over 80 % av selskapene som har valgt OMF. Pr. i dag er avviket mellom OMF og statsobligasjonsrenten halvert, slik at virkningen blir mindre dramatisk fremover. Vurderingen av om OMF-renten kvalifiserer, må prinsipielt gjøres løpende, men det er å forvente at andelen som benytter OMF-renten, vil

⁵ Obligasjoner med fortrinnsrett. En obligasjon med svært høy sikkerhet utstedt av boligkredittforetakene.

Figur 6: Aksjebasert avlønning og statlig eierskap.

På tide å ta ditt regnskapsbyrå til **nye høyder?**

Få full kontroll over tidsbruk, kunder, oppgaver og dokumentasjon med Visma.net Byrå – skybasert byråadministrasjon spesielt utviklet for regnskapsbyrå

Prøv Visma.net Byrå gratis på visma.net/byratest

Regnskap

øke fremover basert på større obligasjonsvolum i dette markedet.

Bortfallet av korridorløsningen fører for de fleste til redusert egenkapital, men virkningen ble betydelig redusert for de som valgte den høyere OMF-renten. Dette forklarer trolig den store andelen som opplyste om at effekten på egenkapitalen av ny standard ble liten.

Nedskrivninger

I 2012 foretok 42 % av selskapene nedskrivninger på eiendeler med bestemt levetid (type 1) og 38 % skrev ned eiendeler med ubestemt levetid (type 2). Siden 2008 har andelen selskaper med nedskrivninger vært jevnt fallende (for begge typer eiendeler) noe som er i tråd med den stabiliseringen av markedsforholdene vi har sett.

Undersøkelsen viser også at diskonteringsrenten (for begge typer eiendeler) har falt det siste året og er nå igjen på nivå med 2010. Diskonteringsrenten for type 1-eiendeler er 10,3 %, ned fra 11,2 % i 2011. For eiendeler av type 2 er diskonteringsrenten 10,4 % i 2012 (2011: 11,5 %). Det er vanskelig å si hva reduksjonen i diskonteringsrenten kan skyldes da det ikke har vært endringer i risikopremien som observeres i markedet fra 2011 til 2012⁶. En forklaring på endringen kan være skjevheter i utvalget og dermed grunnlaget for beregning av diskonteringsrenten. Det bør imidlertid opplyses om at det fremdeles er en del selskaper som ikke oppgir størrelsen på diskonteringsrenten

som er benyttet og det er i så måte et forbedringspotensial på dette området.

Selskaper kan velge å bruke virkelig verdi (netto salgsverdi) eller bruksverdi som grunnlag for nedskrivninger av eiendeler av type 1. Det skal opplyses om hvilket måleattributt som benyttes, men undersøkelsen viser at 14 % av selskapene som foretar nedskrivninger, ikke opplyser om dette. Av selskapene som benytter netto salgsverdi som måleattributt, er det kun 27 % som oppgir referansegrunnlaget for verdifastsettelsen. Dette er en markant nedgang sammenlignet med tidligere år.

Selskaper som utfører nedskrivninger av type 2-eiendeler, skal også referere til hvilket måleattributt de benytter. For denne typen nedskrivninger opplyser samtlige selskaper om de har benyttet virkelig verdi eller bruksverdi.

Presentasjon av utvidet resultat

For at tradisjonelt resultat, utvidet resultat og transaksjoner med eiere skal kunne vises for hver bestanddel av egenkapitalen, er det krav om at årsresultat og utvidet resultat må vises på hver sin linje i egenkapitaloppstillingen (IAS 1). Det er likevel 21 % av selskapene som viser totalresultatet på én linje i oppstillingen. Imidlertid er dette en forbedring fra 2011 da 36 % manglet denne spesifikasjonen.

Undersøkelsen har også sett på de norske begrepene som benyttes for «Other Comprehensive Income» (OCI) og «Total Comprehensive Income» (TCI). 28 % av selskapene benytter «andre inntekter og kostnader» for OCI, mens 22 % har brukt

«utvidet resultat». Nytt av året er en sterk økning i betegnelser som «Øvrige resultatposter» og lignende. I oversettelsen av TCI har 83 % benyttet «totalresultat» eller andre nærliggende varianter av «totalresultat». Det er uheldig at det ikke er en felles terminologi for en ny oppstilling som i seg selv ikke er like intuitiv for ikke-spesialister.

Oppsummering

Gjennomgangen av årsrapportene har vist at det på flere rapporteringsområder er gjort fremgang de siste årene. Dette kan blant annet skyldes at det har kommet få nye standarder eller større revideringer i eksisterende standarder, noe som gjør at selskapene kan fokusere på å forbedre rapporteringen. Imidlertid ser vi at det fortsatt er rom for å spisse informasjonen i årsrapportene ytterligere, slik at brukeren av rapporten kan dra nytte av det som presenteres. Vi mener at presentasjonen av finansiell risiko, da spesielt hvordan selskaper måler og håndterer denne risikoen, ligger et stykke unna kravene som standarden setter. For aksjebaserte incentivprogrammer kan rapporteringen av type ordning og hvem som omfattes av programmene, med fordel bli tydeligere.

I tillegg til de overnevnte temaene dekker også undersøkelsen en rekke andre rapporteringsområder. For mer informasjon om undersøkelsen og detaljer rundt funnene henvises det til PwCs hjemmeside hvor denne undersøkelsen er tilgjengelig.

⁶ Undersøkelse utført av PwC Deals og Norske Finansanalytikeres Forening (NFF).

Figur 7: Diskonteringsrente for skatt benyttet ved nedskrivning.

RISIKO: Presentasjonen av finansiell risiko ligger et stykke unna kravene som standarden setter.